

บทที่ 1 บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญ

ในสภาวะการณ์ที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่กระแสโลกาภิวัตน์ การสร้างความร่วมมือถือเป็นเครื่องมือสำคัญในการพัฒนานวัตกรรมเพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน ซึ่งเห็นได้จากประเทศในกลุ่มตะวันตกที่มีการนำทฤษฎีไตรภาคี หรือ Triple Helix ซึ่งเป็นทฤษฎีที่มุ่งเน้นการสร้างนวัตกรรมจากความร่วมมือของ 3 ภาคส่วน ได้แก่ ภาควิทยาศาสตร์ ภาครัฐ และภาคเอกชน (Leydesdorff and Etzkowitz, 1998) ซึ่งทุกฝ่ายต่างทำงานอย่างสัมพันธ์กันโดยขาดบทบาทใดบทบาทหนึ่งไปไม่ได้ (Ranga and Etzkowitz, 2013) ด้วยความร่วมมือนี้เองจึงเกิดการพัฒนาและขยายตัวของเศรษฐกิจตามยุทธศาสตร์การดำเนินงานของสหภาพยุโรป (Audretsch, et al., 2009)

ในขณะที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภายใต้กระบวนการพัฒนาของประเทศไทยในปัจจุบันก็แสดงให้เห็นว่า สมาชิกในสังคมได้รับความเจริญทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีจากต่างประเทศเข้ามามากจนทำให้เกิดกระแสโลกาภิวัตน์ขึ้น วัฒนธรรมและความคิดทางตะวันตกต่างหลั่งไหลเข้าสู่สังคมไทย อีกทั้งยังส่งผลกระทบต่อโดยตรงทำให้นิยมของคนไทยส่วนใหญ่เกิดความเปลี่ยนแปลงไปยึดติดกับปัจจัยภายนอก หรือเป็นพวกวัตถุนิยม ความช่วยเหลือเอื้ออาทร และความรักความห่วงใยในชุมชนลดน้อยลง ทุกคนต่างใช้ชีวิตเพื่อความอยู่รอดโดยไม่ได้คำนึงถึงคนรอบข้าง ด้วยเหตุปัจจัยเหล่านี้จึงทำให้เกิดปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมตามมาอีกมากมาย ทั้งยังส่งผลให้การพัฒนาประเทศเป็นไปอย่างไม่ยั่งยืน

ในขณะที่รัฐบาลนำโดยสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สศช.) ได้มุ่งจัดทำแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติขึ้นเพื่อกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนาประเทศ โดยในปัจจุบันแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้ถูกจัดทำขึ้นแล้ว 11 ฉบับ และแผนพัฒนาฉบับปัจจุบันนี้ได้ระบุถึงยุทธศาสตร์ที่จะสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน โดยการอาศัยความร่วมมือจากรัฐบาลและสังคมเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของคนในสังคมไทย (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2555) จึงส่งผลให้หลายองค์กรมีความตื่นตัวเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมมุ่งเน้นที่จะพัฒนาสังคมโดยการสร้างเครือข่ายความร่วมมือขึ้นในประเทศไทย จึงนำมาซึ่งการจัดตั้งโครงการเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยองค์กรต่างๆ ทั่วประเทศ

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สังเกตเห็นถึงความสำคัญของการศึกษาแนวคิด และวิธีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบจุลภาคที่เหมาะสมกับประเทศไทย ที่จะนำไปสู่การสร้างนวัตกรรมที่สามารถปรับปรุงและแก้ไข

ปัญหาของชุมชนเพื่อส่งเสริมการพัฒนาความเข้มแข็งของสังคม ซึ่งเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีนี้จะกรอบแนวคิดหนึ่งที่จะนำไปให้ประเทศเกิดการพัฒนาทั้งในบริบทท้องถิ่น และบริบทภูมิภาค อีกทั้งยังส่งผลให้เกิดสังคมที่ยั่งยืนขึ้นในประเทศไทย

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาแนวคิดริเริ่มในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีในประเทศไทย และปัจจัยความสำเร็จของเครือข่าย
- 2) เพื่อวิเคราะห์วิธีการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือ และบทบาทการดำเนินงานของภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคการศึกษา และภาคประชาชน
- 3) เพื่อนำเสนอข้อเสนอแนะเชิงนโยบายของรูปแบบจตุภาคีที่เหมาะสมต่อการนำไปใช้ในประเทศไทยทั้งในบริบทท้องถิ่น และบริบทภูมิภาค

1.3 ขอบเขตของงานวิจัย

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยจะทำการศึกษาแนวคิดริเริ่มในการสร้างเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีในประเทศไทย ซึ่งมุ่งเน้นความร่วมมือระหว่าง ภาครัฐ ภาคการศึกษา ภาคเอกชน และภาคประชาชน รวมถึงวิเคราะห์วิธีการดำเนินงาน บทบาทการดำเนินงานของแต่ละภาคส่วน และปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการดำเนินงานเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีในประเทศไทย เพื่อนำไปสู่การเสนอแนะเชิงนโยบายที่เหมาะสมต่อการนำไปขยายผลการดำเนินงาน โดยศึกษาจากกรณีศึกษา โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่ (ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง และเครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุง

1.4 วิธีการดำเนินงานวิจัย

- 1) ศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Source of Data) โดยการสืบค้นแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย บทความทางวิชาการ ข่าวสารที่เกี่ยวข้องผ่านระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และวงกรอบแนวคิดของงานวิจัย
- 2) เก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source of Data) โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในเครือข่ายความร่วมมือแบบจตุภาคีที่เกิดขึ้นในประเทศไทย ซึ่งได้แก่โครงการชั่งหัวมันตามพระราชดำริ โครงการสมัชชาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรมรายพื้นที่

(ชุมชนเป้าหมาย) เพื่อการพัฒนา โครงการมหาวิทยาลัยกับชุมชนและสังคม โครงการรักษ์ป่า สร้างคน 84 ตำบลวิถีพอเพียง และเครือข่ายองค์กรชุมชนบ้านจำรุง

- 3) วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการสืบค้นและการสัมภาษณ์ เปรียบเทียบแนวความคิดริเริ่มเครือข่าย กระบวนการดำเนินงาน และบทบาทการดำเนินงานของแต่ละภาคส่วนในเครือข่าย พร้อมทั้งเสนอ แนวทางในการนำแบบจำลองจตุภาคีไปใช้
- 4) สรุปผลงานวิจัยและข้อเสนอแนะที่เกี่ยวข้องกับแบบจำลองจตุภาคีในประเทศไทย
- 5) จัดทำรูปเล่มวิทยานิพนธ์

1.5 ประโยชน์ผลงานวิจัย

- 1) เป็นองค์ความรู้ด้านรูปแบบ และวิธีการสร้างนวัตกรรมเพื่อสังคมที่ยั่งยืนด้วยแบบจำลอง จตุภาคีที่เหมาะสมกับประเทศไทย
- 2) เป็นแหล่งข้อมูลพื้นฐานในเรื่องการสร้างความร่วมมือด้วยแบบจำลองจตุภาคีเพื่อนำไปสู่ การสร้างนโยบายการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน
- 3) เป็นแนวปฏิบัติที่เป็นเลิศในการพัฒนาอย่างยั่งยืนให้กับชุมชนอื่นต่อไป